Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
GERARD HOGAN
esitatud 3. septembril 2020 [1]

Kohtuasi C-637/19

BY
versus
CX

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolen (Svea apellatsioonikohus, patendi- ja kaubandusasjade apellatsioonikohus, Stockholm, Rootsi))

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 2001/29/EÜ – Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamine – Artikli 3 lõige 1 – Üldsusele edastamise õigus – Artikli 4 lõige 1 – Levitamisõigus – Mõiste „üldsus“ tähendus – Autoriõigusega kaitstud teose edastamine kohtule tõendina – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 47 – Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele – Artikli 17 lõige 2 – Õigus intellektuaalomandile

I. Sissejuhatus

1. Käesolev eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 27. augustil 2019, tuleneb kahe eraõigusliku isiku – BY ja CXi vahelisest vaidlusest tsiviilkohtumenetluses, [2] mis on nüüd jõudnud Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolenisse (Svea apellatsioonikohus, patendi- ja kaubandusasjade apellatsioonikohus, Stockholm, Rootsi). Selles on tekkinud mõneti olulisi küsimusi seoses sellega, kuidas suhestuvad omavahel autoriõigust käsitlevad liidu õigusaktid ja riigisisene teabevabadus koos õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele (mis on tagatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 47).

2. Täpsemalt, kas autoriõigusega kaitstud teose (käesoleval juhul foto) avalikustamine riigisiseses kohtumenetluses kujutab endast „üldsusele edastamist“ ja/või „levitamist üldsusele“ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 3 lõike 1 ja artikli 4 lõike 1 tähenduses? [3]

3. Kõigepealt aga on vaja tutvustada asjakohast õiguslikku raamistikku.

1 Algkeel: inglise.

2 Võib täheldada, et eelotsusetaotlusest ei selgu, mis laadi tsiviilkohtumenetlusega on õigupoolest tegu või kas kõnealused tõendid on selle menetlusega seoses asjakohased.

3 ELT 2001, L 167, lk 10.

II. Õiguslik raamistik

A. Rahvusvaheline õigus

4. Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioon (WIPO, varem Ülemaailmne Intellektuaalse Omandi Organisatsioon) võttis 20. detsembril 1996 Genfis vastu WIPO autoriõiguse lepingu. See leping kiideti Euroopa Ühenduse nimel omakorda heaks nõukogu 16. märtsi 2000. aasta otsusega 2000/278/EÜ.[4]

5. WIPO autoriõiguse lepingu artiklis 6 „Õigus teose levitamisele“ on ette nähtud:

„1. Kirjandus- ja kunstiteoste autoritel on ainuõigus lubada üldsuse juurdepääsu oma teoste originaalidele ja koopiatele müügi või muu omandiõiguse ülemineku kaudu.

[…]“.

B. Liidu õigus

6. Direktiivi 2001/29 põhjendustes 3, 9, 10, 15 ja 31 on märgitud:

„(3) Ettepandud ühtlustamine aitab rakendada siseturu nelja vabadust ning on seotud õiguse põhiprintsiipide, eelkõige omandi, kaasa arvatud intellektuaalomand, ning väljendusvabaduse ja avaliku huvi järgimisega.

[…]

(9) Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste ühtlustamise aluseks peab olema kõrgetasemeline kaitse, sest nimetatud õigused on olulised intellektuaalse loomingu seisukohalt. Nende kaitse aitab tagada loovuse säilimise ja arengu autorite, esitajate, tootjate, tarbijate, kultuuri, tööstuse ja laiema üldsuse huvides. Intellektuaalomand on seetõttu tunnistatud omandi lahutamatuks osaks.

(10) Jätkamaks oma loome- ja kunstilist tegevust, peavad autorid ja esitajad saama oma töö kasutamise eest nõuetekohast tasu, samasugust tasu peavad saama tootjad, et neil oleks võimalik nimetatud tegevust rahastada. Fonogrammide, filmide, multimeediatoodete ning tellitavate teenuste laadsete teenuste pakkumiseks on tarvis märkimisväärseid investeeringuid. Intellektuaalomandi õiguste piisav õiguskaitse on vajalik, et tagada nimetatud tasu kättesaamine ning võimaldada kindlustada nendele investeeringutele rahuldav kasum.

[…]

(15) Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) egiidi all 1996. aasta detsembris peetud diplomaatiline konverents lõppes kahe uue lepingu, WIPO autoriõiguse lepingu ning WIPO esituse ja fonogrammide lepingu vastuvõtmisega, mis käsitlevad vastavalt autorite ning esitajate ja fonogrammitootjate kaitset. Nimetatud lepingud tugevdavad oluliselt autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste rahvusvahelist kaitset, muu hulgas nn digitaalse tegevuskava kaudu, ning parandavad ülemaailmse piraatlusevastase võitluse vahendeid. Ühendus ja enamik liikmesriike on lepingutele juba alla kirjutanud ning ühendus ja liikmesriigid korraldavad lepingute ratifitseerimist. Ka käesoleva direktiivi eesmärk on täita mitmeid uusi rahvusvahelisi kohustusi.

4 Nõukogu 16. märtsi 2000. aasta otsus 2000/278/EÜ WIPO autoriõiguse lepingu ning WIPO esituste ja fonogrammide lepingu heakskiitmise kohta Euroopa Ühenduse nimel (EÜT 2000, L 89, lk 6; ELT eriväljaanne 11/33, lk 208).

[…]

(31) Tuleb tagada õiguste ja huvide tasakaal eri liiki õiguste valdajate huvide vahel, samuti eri liiki õiguste valdajate ning kaitstud objekti kasutajate vahel. Olemasolevad erandid ja piirangud, mis nende õiguste puhul liikmesriikides on ette nähtud, tuleb uut elektroonilist keskkonda arvesse võttes läbi vaadata. Olemasolevad erandite erinevused ja mõne piiratud toimingu piirangud kahjustavad otseselt autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste siseturu toimimist. Need erinevused võivad muutuda veel häirivamaks seoses teoste piiriülese kasutamise ja piiriülese tegevuse arenguga. Siseturu nõuetekohase toimimise tagamiseks tuleks sellised erandid ja piirangud määratleda ühtlustatumalt. Ühtlustamistase peaks põhinema erandite ja piirangute mõjul siseturu tõrgeteta toimimisele."

7. Sama direktiivi artiklis 3 „Õigus teoseid üldsusele edastada ja muid objekte üldsusele kättesaadavaks teha" on sätestatud:

„1. Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste edastamist üldsusele kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu, sh nende teoste sellisel viisil kättesaadavaks tegemist, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal.

[…]".

8. Direktiivi 2001/29 artiklis 4 „Levitamisõigus" on sätestatud:

„1. Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste originaalide ja koopiate levitamist üldsusele müümise teel või muul viisil.

[…]".

9. Direktiivi 2001/29 artikli 5 „Erandid ja piirangud" lõikes 3 on sätestatud:

„Liikmesriigid võivad artiklites 2 ja 3 sätestatud õiguste puhul näha ette erandeid või piiranguid järgmistel juhtudel:

[…]

e) kasutamine avaliku julgeoleku huvides või haldus-, parlamentaarsete või kohtutoimingute nõuetekohase teostamise või nende kohta aruandmise tagamiseks;

[…]".

C. Liikmesriigi õigus

10. Seaduse (1960:729) kirjandus- ja kunstiteoste autoriõiguste kohta (lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen); edaspidi „autoriõiguse seadus") §-s 2 on sätestatud:

„[(1)] Arvestades käesolevas seaduses sätestatud piiranguid, hõlmab autoriõigus ainuõigust käsutada oma teost seda reprodutseerides või üldsusele kättesaadavaks tehes originaalina või muudetud kujul, tõlgituna või kohandatuna mõnesse muusse kirjanduslikku või kunstilisse vormi või muud tehnikat kasutades.

[(2)] Teose reprodutseerimisena käsitatakse mis tahes otsest või kaudset, ajutist või alalist, täielikku või osalist reprodutseerimist mis tahes viisil ja mis tahes vormis.

[(3)] Teos tehakse üldsusele kättesaadavaks järgmistel juhtudel.

1. Kui teos edastatakse üldsusele. Üldsusele edastamisega on tegemist siis, kui teos tehakse üldsusele kättesaadavaks kaabli või kaablita vahendite kaudu mõnest muust kohast kui see, kus üldsus saab teosest osa. See hõlmab igasugust edastamist, mis toimub selliselt, et isik pääseb teosele ligi enda valitud kohas ja ajal.

[…]

4. Kui teose reproduktsiooni pakutakse müügiks, rendiks või laenuks või kui seda levitatakse üldsusele muul viisil.

Teose igasugust edastamist või esitamist, mis on suunatud suurele ja piiratud isikute ringile tööalases kontekstis, käsitletakse teose edastamisena üldsusele või avaliku esitamisena.“

11. Autoriõiguse seaduse §-s 49a on sätestatud:

„Fotograafiateose autoril on ainuõigus seda fotot reprodutseerida ja teha seda üldsusele kättesaadavaks. See õigus kehtib olenemata sellest, kas teost kasutatakse selle originaalkujul või muudetud kujul, või sellest, millist tehnikat on kasutatud.“

12. Ajakirjandusvabaduse seaduse (tryckfrihetsförordningen) 2. peatüki § 1 kohaselt kaasneb sõnavabaduse ja teabe mitmekülgsuse edendamisega igaühe õigus tutvuda avalike dokumentidega. Ajakirjandusvabaduse seadus on Rootsis üks neljast alusseadusest, millel on konkreetne eristaatus, mis sarnaneb põhiseaduse staatusega teistes liikmesriikides.

13. Samuti on ajakirjandusvabaduse seaduses *inter alia* ette nähtud, et iga kohtule mis tahes kujul esitatud menetlusdokument on avalik dokument. Seega saab igaüks ajakirjandusvabaduse seaduse 2. peatüki §-st 1 tulenevalt taotleda tutvumist kohtule esitatud menetlusdokumendiga. Selle põhimõttelise reegli suhtes kehtib siiski erand seoses konfidentsiaalse teabega.

14. Seetõttu puudutab õigus dokumentidega tutvuda põhimõtteliselt ka autoriõiguse ja sellega kaasnevate õigustega hõlmatud dokumente.

III. Põhikohtuasja faktilised asjaolud ja eelotsusetaotlus

15. BY ja CX on mõlemad füüsilised isikud, kummalgi on oma veebisait. Ühes varasemas tsiviilkohtuvaidluses saatis CX kohtule tõendina koopia BY veebisaidilt võetud tekstileheküljest, mis muu hulgas sisaldab fotot. Seetõttu on see foto nimetatud menetluse dokumentide osa.

16. BY väidab, et talle kuulub selle foto autoriõigus, ja palub mõista CXilt välja kahjuhüvitis esiteks autoriõiguse rikkumise ja teiseks fotodele autoriõiguse seaduse §-ga 49a antud erikaitse rikkumise eest. CX ei ole nõus, et ta on kohustatud maksma kahjuhüvitist, ja väidab, et materjali avalikustamine kohtumenetluse jaoks ei kujutanud endast autoriõiguse rikkumist.

17. Esimeses kohtuastmes tuvastas Patent- och marknadsdomstolen (patendi- ja kaubanduskohus, Rootsi), et foto on kaitstud autoriõigusega kaasneva õigusega, s.o fotodele antud erikaitsega. Nimetatud kohus asus siiski seisukohale, et kuna foto esitati talle kui menetlusdokument, võib iga kolmas isik taotleda selle foto endale edastamist kooskõlas kohaldatavate Rootsi konstitutsiooniõiguse sätetega, mis käsitlevad dokumentidega tutvumist. Kuigi Patent- och marknadsdomstolen (patendi- ja kaubanduskohus) järeldas, et CX on selle foto autoriõiguse seaduse tähenduses üldsusele edastanud, ei lugenud ta tõendatuks, et BY-le on tekkinud kahju ja jättis seetõttu tema hagi rahuldamata.

18. BY kaebas selle otsuse edasi eelotsusetaotluse esitanud kohtusse.

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et ta peab muu hulgas otsustama, kas fotost tehtud koopia esitamine kohtule menetlustoimingu raames kujutab endast teose õigusvastast kättesaadavaks tegemist asjakohaste autoriõigust käsitlevate riigisiseste õigusaktide tähenduses, kas üldsusele levitamise või üldsusele edastamise kujul.

20. See, et foto saadeti pooltevahelist vaidlust lahendavale kohtule digitaalse koopiana elektrooniliselt (e-posti teel), on väljaspool vaidlust. Samuti soovib liikmesriigi kohus kindlaks teha, kas kohut võib selles mõttes pidada hõlmatuks mõistega „üldsus“.

21. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul ei ole liidu õiguses selge, kuidas tõlgendada mõisteid „üldsusele edastamine“ ja „levitamine üldsusele“ olukorras, kus tsiviilkohtumenetluse käigus edastatakse kohtule autoriõigusega kaitstud teos. Sellest tekib esiteks küsimus, kas kohut võib pidada hõlmatuks mõistega „üldsus“ direktiivi 2001/29 tähenduses, ja teiseks, kas mõistele „üldsus“ tuleb omistada direktiivi 2001/29 artikli 3 lõike 1 ja artikli 4 lõike 1 kohaldamise kontekstis sama tähendus.

22. Seoses sellega täheldab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Euroopa Kohus on märkinud, et mõiste „üldsus“ viitab määratlemata suurusega potentsiaalsele sihtrühmale ning eeldab peale selle ka piisavalt suurt arvu isikuid. Samuti toonitas ta, et eesmärk on teose tajutavaks tegemine „inimestele üldiselt“, erinevalt teatavasse üksikusse rühma kuuluvatest konkreetsetest inimestest.[5]

23. Samuti nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 1 mõistes „levitamisel“ on sama tähendus mis WIPO autoriõiguse lepingu artikli 6 lõikes 1 kasutatud sõnastusel „üldsuse juurdepääsu [lubamisel] […] müügi […] kaudu“. Euroopa Kohtu 13. mai 2015. aasta otsusest Dimensione Direct Sales ja Labiance (C-516/13, EU:C:2015:315) nähtub siiski, et „üldsusele levitamiseks“ piisab sellest, et kaitstud teos on toimetatud kohale isikule üldsuse seast.

24. Samuti on vaja kindlaks teha, kas juhul, kui menetlusdokument edastatakse kohtule füüsiliselt (paber)dokumendi kujul või e-kirja manuses, on tegu „üldsusele edastamisega“ või „levitamisega üldsusele“, sest niisugusel esitamisel on mõlemal juhul sama mõju ja sama eesmärk.

25. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et seda kohut ennast ega tema töötajaid ei saa pidada „üldsuseks“ selle sõna üldises tähenduses. Samas ei saa neid pidada üksikusse rühma kuuluvaks.

26. Peale selle piirdub nende isikute hulk, kes saavad teosega pärast selle esitamist tutvuda, kindlasti küll vaid kohtu töötajaskonnaga, kuid võib igal juhul muutuda ja seda tuleb algusest peale pidada suureks. Lõpuks on Rootsi õiguse kohaselt igaühel õigus tutvuda dokumendiga, mille kohus on vastu võtnud.

27. Nendel asjaoludel otsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus menetluse peatada ja taotleda Euroopa Kohtult eelotsust järgmistes küsimustes:

„1. Kas [direktiivi 2001/29] artikli 3 lõikes 1 ja artikli 4 lõikes 1 kasutatud mõistel „üldsus“ on ühtne tähendus?

2. Kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt, siis kas kohut tuleb käsitada nende sätete tähenduses mõiste „üldsus“ alla kuuluvana?

5 Vt 31. mai 2016. aasta kohtuotsus Reha Training (C-117/15, EU:C:2016:379, punktid 41 ja 42 ning seal viidatud kohtupraktika).

3. Kui esimesele küsimusele vastatakse eitavalt:

   a) kas kohus võib kuuluda mõiste „üldsus“ alla olukorras, kus kohtule edastatakse kaitstud teos?

   b) kas kohus võib kuuluda mõiste „üldsus“ alla olukorras, kus kohtule levitatakse kaitstud teost?

4. Kas asjaolu, et liikmesriigi õiguses on sätestatud üldine avalike dokumentidega tutvumise põhimõte, mille kohaselt võib igaüks, kes sellekohase taotluse esitab, tutvuda kohtule esitatud menetlusdokumentidega, välja arvatud juhul, kui need sisaldavad konfidentsiaalset teavet, mõjutab hinnangu andmist sellele, kas kaitstud teose esitamine kohtule on käsitatav „üldsusele edastamise“ või „üldsusele levitamisena“?“

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

28. Euroopa Komisjon esitas oma kirjalikud seisukohad.

29. Euroopa Kohus esitas mitu kirjalikku küsimust Rootsi valitsusele. Rootsi valitsus vastas nendele küsimustele 6. mail 2020.

V. Õiguslik analüüs

A. Esimene küsimus

30. Oma esimeses küsimuses palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada, kas direktiivi 2001/29 artikli 3 lõikes 1 ja artikli 4 lõikes 1 kasutatud mõistel „üldsus“ on ühtne tähendus.[6]

31. Liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelise koostöö menetluses, mis on ette nähtud ELTL artiklis 267, on Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule vajalik vastus, mis võimaldaks tal pooleli oleva kohtuasja lahendada. Selleks võib Euroopa Kohtul olla vaja talle esitatud küsimused ümber sõnastada, kui ta on tuletanud eelotsusetaotluse esitanud kohtu antud kogu teabest, eelkõige eelotsusetaotluse põhjendustest, need liidu õiguse aspektid, mida tuleb põhikohtuasja vaidluse eset arvestades tõlgendada.[7]

32. Minu arvates ei ole Euroopa Kohtul vaja esimesele küsimusele vastata ja seega tuleb ülejäänud küsimused ümber sõnastada. Sellega seoses on eelotsusetaotluse punktide 3 ja 6 põhjal selge, et kaitstud foto,[8] mille üle eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses vaieldakse, saadeti e-posti teel tõendina tsiviilkohtutele nende pooleli olnud menetluste käigus.

6 Mõistet „üldsus“ ei ole direktiivis 2001/29 määratletud.

7 Vt analoogia alusel 19. detsembri 2019. aasta kohtuotsus Nederlands Uitgeversverbond ja Groep Algemene Uitgevers (C-263/18, EU:C:2019:1111, punktid 31 ja 32 ning seal viidatud kohtupraktika).

8 Vt analoogia alusel 7. augusti 2018. aasta kohtuotsus Renckhoff (C-161/17, EU:C:2018:634, punkt 14), kus Euroopa Kohus tuletas meelde, et foto on kaitstud autoriõigusega tingimusel, et see on autori intellektuaalne looming, milles peegeldub tema isikupära ja ilmnevad tema vabad ja loomingulised valikud selle foto tegemisel.

33. Direktiivi 2001/29 artikli 3 lõike 1 kohaselt on autoritel ainuõigus lubada või keelata oma teoste edastamist üldsusele kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu, sealhulgas nende teoste sellisel viisil kättesaadavaks tegemist, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal. Peale selle on sama direktiivi artikli 4 lõikes 1 sätestatud, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata levitamist üldsusele müümise teel või muul viisil. Peale selle on direktiivi 2001/29 artikli 4 lõikes 2 sätestatud, et see õigus ammendub, kui õiguste valdaja poolt või tema nõusolekul toimub teose originaali või koopia esmamüük või muul viisil omandiõiguse üleminek Euroopa Liidus. [9]

34. Muu hulgas 19. detsembri 2019. aasta otsuse Nederlands Uitgeversverbond ja Groep Algemene Uitgevers (C-263/18, EU:C:2019:111) punktidest 39–45, 51 ja 52 selgub, et direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 1 tähenduses „levitamiseks üldsusele“ on vaja, et teost levitataks materiaalsete koopiatena või materiaalsete esemetena. [10] See konkreetne direktiivi 2001/29 artikli 4 lõike 1 nõue ei ole täidetud, kui teost edastatakse e-posti teel mittemateriaalsel kujul. [11]

35. Minu arvates kujutab teose saatmine e-posti teel endast teose kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu edastamise ja kättesaadavaks tegemise toimingut nii, et saaja pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal direktiivi 2001/29 artikli 3 lõike 1 tähenduses. Põhiküsimus käesolevas menetluses on aga see, kas see saatmine on direktiivi 2001/29 artikli 3 lõike 1 tähenduses „üldsusele“ edastamine või kättesaadavaks tegemine. [12]

36. Olen seetõttu seisukohal, et Euroopa Kohtul ei ole käesolevas menetluses vaja direktiivi 2001/29 artikli 4 lõiget 1 tõlgendada.

37. Igal juhul, olenemata sellest, kas direktiivi 2001/29 artikli 3 lõige 1 või ka artikli 4 lõige 1 võib olla põhikohtuasja faktilistele asjaoludele kohaldatav, tuleb direktiivi 2001/29 tõlgendada nii, et on tagatud autoriõiguse omaja tõhus ja tugev kaitse, nagu nähtub 13. mai 2015. aasta kohtuotsusest Dimensione Direct Sales ja Labianca (C-516/13, EU:C:2015:315, punkt 34).

38. Seda ranget nõuet on toonitatud ka harta artikli 17 lõikes 2, kus on sätestatud, et intellektuaalomandit kaitstakse. [13]

39. Neid nõudeid arvesse võttes panen nüüd ette käsitleda eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülejäänud küsimusi, mis on ümber sõnastatud, nagu vaja.

9 19. detsembri 2019. aasta kohtuotsus Nederlands Uitgeversverbond ja Groep Algemene Uitgevers (C-263/18, EU:C:2019:1111, punktid 35 ja 36).

10 Kasutan neid termineid sünonüümsetena, üksnes illustreerimise eesmärgil. Olen siiski seisukohal, et „levitamine üldsusele“ toimub „reaalses“, mitte „virtuaalses“ maailmas ja eeldab seega füüsilise ehk materiaalse eseme levikut.

11 Peale selle märkis Euroopa Kohus 19. detsembri 2018. aasta kohtuotsuse Syed (C-572/17, EU:C:2018:1033) punktides 22 ja 26, et üldsusele levitamine leiab aset terve rea toimingute kaudu, alates vähemalt müügilepingu sõlmimisest kuni selle täitmiseni kauba kohaletoimetamisega isikule üldsuse seast. Samuti võib autoriõigusega kaitstud teose originaali või koopia müügi toimumisele eelnev tegevus, milleks puudub autoriõiguse omaja luba ja mille eesmärk on müügitehingu tegemine, rikkuda direktiivi 2001/29 artikli 4 lõikes 1 määratletud levitamisõigust. Euroopa Kohtu toimikust on ilmne, et foto edastamine tõendina kohtumenetluse käigus ei kujuta endast selle teose müüki ega omandiõiguse üleminekut ega ka selle teose müügiks ettevalmistamist.

12 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt hõlmab direktiivi 2001/29 artikli 3 lõike 1 tähenduses „üldsusele edastamine“ kahte kumuleeruvat kriteeriumi, nimelt teose „edastamise toimingut“ ja selle teose „üldsusele“ edastamist. Mis puudutab nimetatud esimest kriteeriumi, nimelt teose „edastamise toimingu“ esinemist, selgub direktiivi 2001/29 artikli 3 lõikest 1, et selleks piisab eelkõige sellest, et asjaomane teos tehakse üldsusele kättesaadavaks nii, et selle üldsuse hulka kuuluvad isikud pääsevad teosele ligi olenemata sellest, kas nad seda võimalust kasutavad või mitte. Selles osas, mis puudutab teist eespool nimetatud kriteeriumi, s.o seda, et kaitstud teos peab olema tegelikult „üldsusele“ edastatud, tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et mõiste „üldsus“ viitab määratlemata suurusega potentsiaalsele sihtrühmale ning eeldab peale selle ka piisavalt suurt arvu isikuid. Vt 7. augusti 2018. aasta kohtuotsus Renckhoff (C-161/17, EU:C:2018:634, punktid 19, 20 ja 22 ja seal viidatud kohtupraktika). 19. detsembri 2019. aasta kohtuotsuse Nederlands Uitgeversverbond ja Groep Algemene Uitgevers (C-263/18, EU:C:2019:1111) punktis 68 märkis Euroopa Kohus, et mõistel „üldsus“ on teatav alammäär, mis välistab selle mõiste alt liiga väikese isikute arvu, ja teiseks, et arvesse tuleb võtta kogumõju, mis tuleneb kaitstud teose allalaadimise teel kättesaadavaks tegemisest potentsiaalsetele adressaatidele. Seega tuleb eelkõige arvesse võtta nii nende isikute arvu, kellele sama teos on ühel ja samal ajal kättesaadav, kui ka seda, mitmele neist on see teos üksteise järel kättesaadav.

13 7. augusti 2018. aasta kohtuotsuse Renckhoff (C-161/17, EU:C:2018:634) punktis 18 märkis Euroopa Kohus, et direktiivi 2001/29 põhjendustest 4, 9 ja 10 järeldub, et direktiivi põhieesmärk on kehtestada autoritele kõrgetasemeline kaitse, mis võimaldab neil saada nende teoste kasutamise eest nõuetekohast tasu, eelkõige üldsusele edastamise korral. Sellest tuleneb, et mõistet „üldsusele edastamine“ tuleb käsitada laias tähenduses, nagu see on sõnaselgelt märgitud ka sama direktiivi põhjenduses 23.

B. Teine, kolmas ja neljas küsimus

40. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu teine, kolmas ja neljas küsimus kattuvad omavahel, kuid nende sisuline eesmärk on välja selgitada, kas ja kui, siis millistel asjaoludel võib autoriõigusega kaitstud materjali e-posti teel tõendina kohtule avaldamine kujutada endast direktiivi 2001/29 artikli 3 lõike 1 tähenduses edastamist. Käsitlen esmalt neid, üldisi küsimusi ja seejärel vastan esitatud konkreetsetele küsimustele.

41. Direktiivi 2001/29 artikli 3 lõikega 1 antud kaitse põhineb arusaamal, et autoriõiguse omajal on õigus kaitsele autoriõigusega kaitstud materjali „üldsusele“ [14] edastamise või kättesaadavaks tegemise eest. Seega eeldavad kõik toimingud, milles kolmas isik edastab teose üldsusele, autori eelnevat nõusolekut, kui direktiivi 2001/29 artiklis 5 sätestatud eranditest ja piirangutest ei tulene teisiti.

42. Kuigi kaitstud materjali edastamine kolmandatele isikutele, kes täidavad haldus- või kohtulikke ülesandeid, võib ületada „teatava alammäära“, kui võtta arvesse võimalikku asjasse puutuvate isikute arvu, [15] ei oleks see minu arvates harilikult „üldsusele edastamine“ selles mõttes, mida on peetud silmas direktiivi 2001/29 artikli 3 lõikes 1, just seetõttu, et neid isikuid, kes ei ole küll ise teatav üksik rühm, [16] piiraks sellegipoolest nende ametiülesannete olemus. Muu hulgas ei oleks neil õigust käsitleda autoriõigusega kaitstud materjali autoriõigusega kaitsmata materjalina.

43. Näiteks ei anna see, kui kohtumenetluse osaline edastab niisugust materjali kohtumenetluse käigus kohtuametnikele või õigustmõistva ameti kandjatele, olgugi et sellel ei ole ka omaette majanduslikku tähtsust, [17] selle materjali saajatele võimalust talitada sellega oma äranägemise järgi. See materjal oleks kõnealuses näites edastatud nendele isikutele nende haldus- või kohtulikus pädevuses ning selle materjali edasist reprodutseerimist, edastamist või levitamist nende poolt reguleeriksid teatavad otsesed või kaudsed õiguslikud ja eetilised piirangud, sealhulgas autoriõigus, mis on nähtud ette riigisiseses õiguses.

44. Olgugi et asjasse puutuvate kohtuametnike arv võib olla suur, ei oleks see edastamine niisiis suunatud kindlaks määramata hulgale potentsiaalsetele saajatele, nagu on nõudnud Euroopa Kohus oma 7. detsembri 2006. aasta otsuse SGAE (C-306/05, EU:C:2006:764) punktis 37. Edastamine oleks hoopis suunatud selgelt määratletud ja piiratud või suletud rühmale isikutele, kes täidavad oma ülesandeid üldsuse huvides ja kellele on siduvad – kui liikmesriigi kohus ei tuvasta teisiti – õigus- ja eetikanormid, mis käsitlevad muu hulgas kohtumenetluse käigus saadud teabe ja tõendite kasutamist ja avalikustamist.

45. Minu arvates ei riiva see, kui autoriõigusega kaitstud materjal edastatakse kohtumenetluse käigus tõendina kohtule, põhimõtteliselt selle materjali autoriõiguse omaja ainuõigusi, näiteks jättes autoriõiguse omaja ilma võimalusest nõuda oma teose kasutamise eest asjakohast tasu. Pigem aitab võimalus esitada tsiviilkohtumenetluses tõendina autoriõigusega kaitstud materjali tagada õigust

14 Komisjon on seisukohal, et mõiste „üldsus“ viitab füüsilistele isikutele ega viita seega asutustele ega kohtutele. Ma ei ole siiski nõus, et mõiste „üldsus“ piirdub füüsiliste isikutega, sest usun, et see võib hõlmata ka juriidilisi isikuid, nagu seda on äriühingud.

15 Selline rühm ei pruugi olla väike või tähtsusetu, vaid võib hõlmata võrdlemisi suurt hulka inimesi. Vt 31. mai 2016. aasta kohtuotsus Reha Training (C-117/15, EU:C:2016:379, punkt 43).

16 Vt 31. mai 2016. aasta kohtuotsus Reha Training (C-117/15, EU:C:2016:379, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

17 Vt analoogia alusel direktiivi 2001/29 artikli 5 lõige 1.

tõhusale õiguskaitsevahendile ja õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, mis on tagatud harta artikliga 47. Menetlusosalise kaitseõigusi riivaks oluliselt see, kui ta ei saaks esitada kohtule tõendeid, kui teine samas menetluses osaleja või kolmas isik tugineks nende tõendite suhtes autoriõiguse kaitsele. [18]

46. Selles suhtes tuleb toonitada, et harta artikli 17 lõikes 2 sätestatud intellektuaalomandiõigused ei ole absoluutsed, vaid peavad olema tasakaalustatud teiste hartaga tagatud õigustega. [19]

47. Nende õiguste sisu ei ohusta liikmesriigi õigus või tava, mis võimaldab menetlusosalistel kohtumenetluses kasutada autoriõigusega seotud materjali või sellele viidata – suuresti seetõttu, et autoriõiguse kaitse ei kao lihtsalt niisuguse kohtumenetluses viitamise tagajärjel.

48. Neljandas küsimuses palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas seda hinnangut muudab see, kui Rootsi seadusandja kehtestab avalike dokumentidega tutvumise üldpõhimõtte, mille kohaselt saab kohtule esitatud menetlusdokumentidega tutvuda iga isik, kes esitab taotluse, välja arvatud juhul, kui need sisaldavad konfidentsiaalset teavet. [20] Minu arvates ja nagu on märkinud nii komisjon [21] kui ka Rootsi valitsus, [22] ei kujuta see, kui kohtumenetluse osaline edastab niisuguses olukorras kohtule autoriõigusega kaitstud materjali, endast üldsusele edastamist *selle menetlusosalise* poolt, kuna lõpuks on see kohus ise (või kohtuametnik) kes võib riigisiseste teabevabaduse ja läbipaistvuse normide alusel anda võimaluse taolise materjaliga tutvuda. [23]

49. Selles suhtes ei nähtu Euroopa Kohtu toimikust, et Rootsi kohtud või kohtuametnikud on tegelikult võimaldanud vaidlusaluse autoriõigusega kaitstud materjaliga tutvumist või et sellega tutvumist oleks üldse taotletud.

50. Eelotsusetaotluse esitanud kohus piirdus eelotsusetaotluses vaid märkimisega, et riigisisesed teabevabaduse alased õigusnormid annavad üldsusele õiguse selle materjaliga *tutvuda*. [24] Lõpuks on see ju teabevabaduse alaste õigusaktide üldine eesmärk nii riigi kui ka liidu tasandil. [25] See kontseptsioon on kesksel kohal ka Rootsi ajakirjandusvabaduse seaduses [26] – mis on ise inspireerinud teabevabaduse alaseid õigusakte nii paljudes teistes liikmesriikides kui ka liidu tasandil –, kuivõrd selle seaduse 2. peatüki § 1 annab üldsuse hulka kuuluvatele isikutele õiguse *üldiselt* kohtudokumentidega

18 6. novembri 2012. aasta kohtuotsuse Otis jt (C-199/11, EU:C:2012:684) punktis 71 märkis Euroopa Kohus, et poolte võrdsuse põhimõte, mis tuleneb õiglase kohtumenetluse mõistest endast, tähendab kohustust anda kummalegi poolele mõistlik võimalus oma seisukoha ja tõendite esitamiseks tingimustes, mis ei asetaks ühte neist oma vastasega võrreldes oluliselt ebasoodsamasse olukorda. Olen seisukohal, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 3 punktis e silmas peetud haldus- ja kohtutoimingutes kasutamise suhtes autoriõiguse kaitsel teha võidava valikulise erandi või piirangu ülesanne ongi just selle ohu ärahoidmine. Tuleb siiski toonitada, et eelotsusetaotluse esitanud kohus on eelotsusetaotluse punktis 6 konkreetselt märkinud, et tema esitatud küsimused ei ole seotud direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 3 punkti e kohaldamisega.

19 Vt analoogia alusel 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Pelham jt (C-476/17, EU:C:2019:624, punktid 33 ja 34). Vt samuti 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Funke Medien NRW (C-469/17, EU:C:2019:623, punkt 72).

20 Kuigi see Euroopa Kohtu toimikust ei selgu, on selles küsimuses arvatavasti kesksel kohal oht, et autoriõigusega kaitstud materjali kohtumenetluses oportunistlikult eksponeerides saab seda menetlust ära kasutada eesmärgil, et üldsus saaks teabevabaduse või läbipaistvuse normide alusel juurdepääsu autoriõigusega kaitstud materjalile, seega riivates autorite ainuõigusi.

21 Vt komisjoni seisukohad, punkt 20.

22 Vt Rootsi valitsuse 6. mai 2020. aasta vastus Euroopa Kohtu kirjalikele küsimustele, punkt 25.

23 Vt direktiivi 2001/29 artikkel 9, kus on sätestatud, et see direktiiv ei mõjuta muu hulgas *avalikele dokumentidele* juurdepääsuga seotud sätete kohaldamist. Rootsi valitsus märkis, et Rootsi õigusaktide kohaselt on dokumendid, mille isik on kohtumenetluses kohtule esitanud, avalikud dokumendid ja seega saab üldsus põhimõtteliselt nendega tutvuda. Euroopa Kohus märkis 1. märtsi 2017. aasta kohtuotsuse ITV Broadcasting jt (C-275/15, EU:C:2017:144) punktis 26, et direktiivi 2001/29 artikkel 9 koostoimes sama direktiivi põhjendusega 60 teenib eesmärki jätta kehtima sätted, mis on kohaldatavad muudes valdkondades kui direktiiviga ühtlustatud valdkond.

24 Vt eelotsusetaotluse punkt 18.

25 Vt ELTL artikli 15 lõige 3.

26 Rootsi valitsus märkis, et üldsuse juurdepääsu kohtule esitatud väidetele ja tõenditele käsitlevad seadus (2009:400) avalike dokumentide läbipaistvuse ja konfidentsiaalsuse kohta (offentlighets- och sekretesslag (2009:400); edaspidi „OSL“) ja ajakirjandusvabaduse seaduse 2. peatükk.

tutvuda.[27] Ka Rootsi valitsus märkis, et autoriõigust kaitseb Rootsi konstitutsioon kooskõlas autoriõiguse seaduses sätestatud normidega. Autoriõiguse seaduse § 26b lõikes 1 aga on sätestatud, et olenemata autoriõiguse normidest edastatakse avalikud dokumendid üldsusele ajakirjandusvabaduse seaduse 2. peatükis sätestatud tingimuste kohaselt.

51. Sellest üldisest läbipaistvuse põhimõttest kehtib siiski erandeid. Olgugi et see on lõpuks liikmesriigi kohtu kontrollida, on Rootsi valitsus Euroopa Kohtu esitatud kirjalikule küsimusele vastates teatanud, et OSLi 31. peatüki § 23 sisaldab normi[28] autoriõigusega kaitstud materjali kaitseks. Selle kaitsva normi tagajärg näib olevat selline, et – jällegi tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul seda kontrollida – autoriõigusega kaitstud materjalis sisalduvat teavet peetakse teatavatel tingimustel konfidentsiaalseks ja seda ei saa avaldada, kui erinormis ei ole ette nähtud teisiti.[29]

52. Samuti – ja mis vahest tähtsamgi – on Rootsi valitsus märkinud, et kuigi autoriõiguse seaduse § 26b lõige 1 reguleerib avalike dokumentide avaldamist, *ei anna see õigust neid dokumente kasutada*. Rootsi valitsuse sõnul „ei või seega igaüks, kellele on antud selle sätte kohaselt teose koopia, seda [autoriõiguse seaduse] vastaselt kasutada. Edasine kasutamine eeldab autori luba või peab põhinema ühel autoriõiguse kaitse eranditest, mis on [autoriõiguse seaduses] sätestatud."

53. Seega näib, et autoriõigusega kaitstud materjal ei lähe ajakirjandusvabaduse seaduse teabevabadust käsitlevatest sätetest tulenevalt üle avalikku omandisse *lihtsalt* seetõttu, et kohtumenetluse käigus on avaldatud, demonstreeritud või muul viisil kättesaadavaks tehtud tõendeid.

54. Teisisõnu ei avalda selle autoriõigusega kaitstud materjali avalikustamine läbipaistvuse normide alusel niisugust materiaalõiguslikku mõju, et see materjal kaotab autoriõiguse kaitse ja läheb seetõttu üle avalikku omandisse.

55. Seega on selge – kuigi mõistagi tuleb Rootsi kohtul lõpuks kontrollida –, et Rootsi õiguses ei ole ette nähtud ega lubatud autoriõiguse kadumist *pelgalt* seetõttu, et üks pooltest on seda materjali tsiviilkohtumenetluse käigus demonstreerinud ning seejärel saab Rootsi teabevabaduse seadusest tulenevalt selle materjaliga tutvuda mis tahes kolmas isik.

56. Lõpetuseks võib märkida, et kui seadus oleks tõepoolest teistsugune ja autoriõigus võiks seetõttu tegelikult kaduda lihtsalt põhjusel, et autoriõigusega kaitstud dokumenti tsiviilkohtumenetluses demonstreeriti, siis ei oleks Rootsi Kuningriik minu arvates saanud direktiivi 2001/29 nõudeid kohaselt üle võtta ja oleks seega jätnud täitmata harta artikli 17 lõike 2 nõuded seoses intellektuaalomandi tõhusa kaitsega. Selline olukord seaks selgelt ohtu õiguste omajatele direktiiviga 2001/29 (ja ka harta artikli 17 lõikega 2) tagatud nõutava autoriõiguse kaitse taseme sisu, sest õiguste omajad jääksid tegeliku kaitseta autoriõiguse seesuguse kadumamineku eest.

57. Ent kuna tegu ei ole niisuguse olukorraga – eeldusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus seda kinnitab –, ei ole vaja seda küsimust edasi käsitleda.

27 Rootsi valitsus märkis, et kuigi igaühel, kes taotleb võimalust avaliku dokumendiga tutvuda, on õigus saada selle dokumendi koopia, kui ta maksab halduskulud, ei ole ametiasutused põhimõtteliselt kohustatud edastama seda dokumenti elektrooniliselt. Vt Rootsi valitsuse vastuse punkt 37. Seega näib see tagavat – eeldusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus seda kinnitab –, et põhimõtteliselt ei edasta kohtud autoriõigusega kaitstud materjali üldsusele.

28 Selles sättes on ette nähtud:
„Teave, mida sisaldab autoriõigusega kaitstud teos ja mille kohta ei saa eeldada, et see ei ole kaubanduslikult huvipakkuv, on konfidentsiaalne, kui ei ole selge, et seda teavet saab avalikustada ilma õiguste omajatele kahju tekitamata, ja
(1) on alust arvata, et seda teost ei ole juba avalikustatud [autoriõiguse seaduse] tähenduses;
(2) on alust arvata, et see teos on ametiasutusele edastatud ilma õiguste omaja nõusolekuta; ja
(3) teabe avalikustamine kujutab endast kättesaadavaks tegemist autoriõiguse tähenduses.
Esimese lõigu kohaldamisel ei peeta avalikustatuks teost, mis edastatakse [ajakirjandusvabaduse seaduse] 2. peatüki kohaselt või mille esitab üks ametiasutus teisele."

29 Vt OSLi 8. peatüki § 1.

58. Seepärast olen seisukohal, et kui menetlusosaline saadab autoriõigusega kaitstud materjali elektrooniliselt tõendina kohtule, ei kujuta see endast direktiivi 2001/29 artikli 3 lõike 1 ja artikli 4 lõike 1 tähenduses „üldsusele edastamist“ ega „levitamist üldsusele“. Pelgalt see, et niisugust tõendit peetakse avalikuks dokumendiks ja et seega võib üldsus põhimõtteliselt selle autoriõigusega kaitstud materjaliga tutvuda, ei tähenda, et see materjal läheks üle avalikku omandisse ja oleks autoriõiguse kaitse alt vaba.

VI. Ettepanek

59. Kõikidel eeltoodud kaalutlustel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstoleni (Svea apellatsioonikohus, patendi- ja kaubandusasjade apellatsioonikohus, Stockholm, Rootsi) küsimustele järgmiselt:

Kui menetlusosaline saadab autoriõigusega kaitstud materjali elektrooniliselt tõendina kohtule, ei kujuta see endast 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 3 lõike 1 ja artikli 4 lõike 1 tähenduses „üldsusele edastamist“ ega „levitamist üldsusele“. Pelgalt see, et niisugust tõendit peetakse avalikuks dokumendiks ja et seega võib üldsus põhimõtteliselt selle autoriõigusega kaitstud materjaliga tutvuda, ei tähenda, et see materjal läheks üle avalikku omandisse ja oleks autoriõiguse kaitse alt vaba.